

SHUKUR QURBON SHE'RLARIDA INSONNING MA'NAVIY KAMOLOTI VA HAYOT YO'LI TALQINI

Uraimova Nazokat Valijon qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti 1-bosqich magistranti

nazokatoyuraimova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20589357>

Annotatsiya

Maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatining o'ziga xos vakillaridan biri bo'lgan Shukur Qurbon lirikasida insonning ma'naviy kamoloti, o'zlikni anglash jarayoni va hayot yo'li konsepsiyasining badiiy talqini tadqiq etiladi. Shoirning "So'z yo'li", "Qushcha" va "Yana keldim bag'ringga, ey tog'" she'rlari misolida lirik qahramonning ruhiy kechinmalari, ma'naviy izlanishlari hamda komillikka intilishi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida obrazlar tizimi, ramziy ifoda vositalari va falsafiy-estetik qarashlarning badiiy funksiyasi yoritiladi. Shuningdek, Shukur Qurbon she'riyatida shaxs va jamiyat, inson va tabiat munosabatlarining ma'naviy-axloqiy mazmuni ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Shukur Qurbon, zamonaviy o'zbek she'riyati, ma'naviy kamolot, hayot yo'li, lirik qahramon, badiiy obraz, ramziylik, falsafiy lirika, o'zlikni anglash, poetik tafakkur.

Abstract

This article examines the artistic interpretation of spiritual development, self-discovery, and the concept of the life path in the lyrical poetry of Shukur Qurbon, one of the prominent representatives of contemporary Uzbek literature. Based on the analysis of the poems "The Path of Words", "Little Bird", and "I Came Again to Your Embrace, O Mountain", the study explores the spiritual experiences of the lyrical hero, his inner quest, and aspiration for moral perfection. Particular attention is paid to the system of images, symbolic expressions, and the artistic function of philosophical and aesthetic ideas. The paper also reveals the moral and spiritual dimensions of the relationships between the individual and society, as well as between human beings and nature in the poet's works.

Keywords: Shukur Qurbon, contemporary Uzbek poetry, spiritual development, life path, lyrical hero, artistic image, symbolism, philosophical lyricism, self-discovery, poetic thinking.

Аннотация

В статье исследуется художественная интерпретация духовного совершенствования личности, процесса самопознания и концепции жизненного пути в лирике одного из ярких представителей современной

узбекской поэзии Шукура Курбона. На материале стихотворений «Путь слова», «Птичка» и «Я снова пришёл в твои объятия, о гора» анализируются духовные переживания лирического героя, его внутренние поиски и стремление к нравственному совершенству. Особое внимание уделяется системе образов, символике и художественным функциям философско-эстетических идей. Также раскрывается нравственно-духовное содержание взаимоотношений человека и общества, человека и природы в поэтическом мире автора.

Ключевые слова: Шукур Курбон, современная узбекская поэзия, духовное совершенствование, жизненный путь, лирический герой, художественный образ, символизм, философская лирика, самопознание, поэтическое мышление.

XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlaridagi o'zbek she'riyati inson ruhiyati, ma'naviy qadriyatlar hamda shaxsning ichki olamini badiiy tadqiq etishga alohida e'tibor qaratgani bilan xarakterlanadi. Bu jarayonda Shukur Qurbon ijodi o'zining falsafiy mushohadaga boyligi, samimiy lirizmi va poetik tafakkurining teranligi bilan ajralib turadi. Shoir asarlarida insonning hayotdagi o'rni, maqsadi, ruhiy izlanishlari va komillik sari intilishi markaziy estetik masalalardan biri sifatida talqin qilinadi.

Shukur Qurbon she'riyatida ma'naviy kamolot tushunchasi faqat axloqiy fazilatlar majmui sifatida emas, balki insonning o'zligini anglash, hayot mazmunini idrok etish va tanlagan yo'lga sadoqat bilan yashash jarayoni sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan uning lirik qahramoni doimo izlanishda bo'lgan, ruhiy kamolot sari intiluvchi shaxs sifatida g'aydalanadi. Shoir insonning ichki dunyosini tasvirlashda ramziy obrazlar, falsafiy umumlashmalar va poetik detallar tizimidan mahorat bilan foydalanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi Shukur Qurbonning ayrim she'rlari misolida insonning ma'naviy kamoloti va hayot yo'li konsepsiyasining badiiy talqinini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot jarayonida qiyosiy-tipologik, tahliliy va germenevtik metodlardan foydalanildi. Natijada shoir poetikasida ma'naviy yetuklik, qat'iyat, ruhiy poklanish va o'zlikni anglash g'oyalarining yetakchi estetik tamoyil sifatida namoyon bo'lishi asoslab beriladi.

Asosiy qism

Shukur Qurbon she'riyatida insonning ma'naviy kamoloti masalasi ko'proq shaxsning o'zligini anglashi, hayotdagi vazifasini belgilashi va tanlagan yo'lga sodiq qolishi orqali namoyon bo'ladi. Shoirning lirik qahramoni ko'pincha tashqi voqelikdan ko'ra ichki olam bilan yuzlashadi, o'z ruhiy kechinmalarini tahlil qiladi

va shu jarayonda komillik sari intiladi. Bu jihat ayniqsa “So‘z yo‘li” she‘rida yaqqol ko‘zga tashlanadi.

Mazkur she‘r markazida ijodkor shaxsning ruhiy olami va uning so‘z san‘ati oldidagi mas‘uliyati turadi. Lirik qahramon she‘riyat yo‘lini oson va shon-shuhratga eltuvchi yo‘l sifatida emas, balki mashaqqat, izlanish va fidoyilik talab qiluvchi hayot yo‘li sifatida talqin etadi. Asarda “So‘z yo‘li” tushunchasi oddiy kasb yoki mashg‘ulot emas, balki insonning butun umr mazmunini belgilovchi ma‘naviy tanlov darajasiga ko‘tarilgan. Shoirning Navoiy nomini tilga olishi ham bejiz emas. Navoiy timsoli bu yerda ulkan ma‘naviy maktab, ijodiy mas‘uliyat va komillik mezoni sifatida namoyon bo‘ladi.

She‘r davomida lirik qahramon o‘z imkoniyatlariga tanqidiy nazar bilan qaraydi, ba‘zan o‘zini bu ulug‘ yo‘lga munosib emasdek his etadi. Biroq ichki ruhiy kurash yakunida inson o‘z taqdiridan qochib qutula olmasligi haqidagi falsafiy xulosa ilgari suriladi. “O‘z yo‘lingsiz yashamoq — bekor” degan poetik hukm shoir qarashlarining g‘oyaviy markazini tashkil etadi. Ushbu fikr orqali muallif ma‘naviy kamolotning eng muhim belgilaridan biri insonning o‘zligini anglashi va o‘z hayotiy pozitsiyasiga ega bo‘lishida ekanini ta‘kidlaydi.

Shukur Qurbon lirikasida ma‘naviy yetuklikning yana bir muhim sharti sifatida qat‘iyat va sabr tushunchalari talqin qilinadi. Bu jihat “Qushcha” she‘rida ramziy obraz vositasida ifodalangan. She‘r syujeti sodda ko‘rinsa-da, unda chuqur falsafiy mazmun mujassam. Qushcha har yili daraxtga in quradi, shamol esa uni buzib tashlaydi. Biroq u mehnatdan va maqsadidan voz kechmaydi. Shu tariqa qushcha obrazi insonning hayot sinovlari qarshisidagi matonatini ifodalovchi poetik timsolga aylanadi.

Asarda shamol obrazi tasodifiy tanlanmagan. U inson hayotida uchraydigan qiyinchiliklar, to‘siqlar va kutilmagan sinovlarning ramzi sifatida talqin qilinadi. Qushcha esa barcha yo‘qotishlarga qaramay o‘z orzusidan voz kechmaydigan irodali shaxs timsolidir. Shoirning qushchaga achinmasligi, aksincha uni qutlagisi kelishi ham asarning g‘oyaviy mohiyatini ochib beradi. Chunki muallif nazarida insonning buyukligi uning muvaffaqiyatida emas, balki kurashdan to‘xtamasligida namoyon bo‘ladi. Demak, ma‘naviy kamolotning muhim omillaridan biri qat‘iyat va bardoshlilikdir.

Shoirning “Yana keldim bag‘ringga, ey tog‘” she‘ri esa insonning ruhiy poklanish va ma‘naviy yuksalish haqidagi qarashlarini aks ettiradi. She‘rda tog‘ obrazi markaziy badiiy detal sifatida qatnashadi. O‘zbek she‘riyatida tog‘ ko‘pincha ulug‘vorlik, mustahkamlik va poklik ramzi sifatida talqin etilgan.

Shukur Qurbon ham ushbu an'anani davom ettirar ekan, tog' obraziga yangi ma'naviy-falsafiy mazmun yuklaydi.

Lirik qahramon "ifloslik-u tubanliklardan qochib" tog' bag'riga kelganini ta'kidlaydi. Bu holat insonning moddiy va maishiy tashvishlardan yuksalib, ma'naviy poklik sari intilishini anglatadi. Tog' bag'ri qahramon uchun ruhiy taskin topadigan, o'z qalbi bilan yolg'iz qoladigan maskanga aylanadi. Tabiat bilan muloqot jarayonida inson o'z ichki olamiga chuqurroq nazar tashlaydi va hayotning asl mohiyatini anglashga harakat qiladi.

Mazkur she'rda tabiat va inson munosabati romantik ruhda tasvirlangan bo'lsa-da, uning tagzaminida chuqur falsafiy mushohada yotadi. Shoir nazarida ma'naviy komillik sari intilgan inson qalb pokligi va ruhiy osoyishtalikni saqlab qolishi lozim. Tog' obrazi ana shu poklik va ma'naviy yuksaklikning badiiy ifodasidir.

Tahlil etilgan she'rlarni birlashtirib turuvchi asosiy jihat shundaki, ularda inson hayoti uzluksiz ma'naviy izlanish jarayoni sifatida tasvirlanadi. "So'z yo'li"da o'z yo'liga sodiqlik, "Qushcha"da qat'iyat va sabr, "Yana keldim bag'ringga, ey tog'" she'rida esa ruhiy poklanish g'oyalari ilgari suriladi. Bu tushunchalarning barchasi ma'naviy kamolot konsepsiyasining tarkibiy qismlaridir. Shukur Qurbon she'riyatida komil inson tayyor holda mavjud emas; u doimiy izlanish, kurash va o'z ustida ishlash jarayonida shakllanadi.

Shunday qilib, shoirning lirik asarlarida insonning ma'naviy olami, hayot mazmunini anglashga bo'lgan ehtiyoji va komillikka intilishi poetik tafakkurning markaziy obyektiga aylangan. Ramziy obrazlar, falsafiy umumlashmalar va samimiy lirizm vositasida muallif o'quvchini ham o'z hayoti, maqsadlari va ma'naviy qadriyatlari haqida mushohada yuritishga chorlaydi.

Xulosa

Shukur Qurbon she'riyati zamonaviy o'zbek lirikasida inson ruhiyati va ma'naviy olamini teran badiiy talqin etgan hodisalardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Shoir asarlarida insonning o'zligini anglash, hayotdagi o'rnini belgilash, maqsad sari qat'iyat bilan intilish hamda ruhiy poklanishga erishish masalalari yetakchi g'oyaviy-estetik tamoyil darajasiga ko'tarilgan.

Tadqiqot davomida tahlil qilingan "So'z yo'li", "Qushcha" va "Yana keldim bag'ringga, ey tog'" she'rlari Shukur Qurbon poetikasida ma'naviy kamolot konsepsiyasining turli qirralarini namoyon etishi aniqlandi. Xususan, "So'z yo'li" she'rida insonning o'z hayotiy tanloviga sadoqati va ijodiy mas'uliyati, "Qushcha"da mashaqqatlar qarshisida bardosh va iroda, "Yana keldim bag'ringga,

ey tog” she’rida esa ruhiy poklanish hamda ma’naviy yuksalish g’oyalari badiiy ifodasini topgan.

Tahlillar shuni ko’rsatadiki, Shukur Qurbon ma’naviy kamolotni insonning tayyor holati emas, balki uzluksiz davom etuvchi ichki izlanish va o’zini takomillashtirish jarayoni sifatida talqin qiladi. Shoir yaratgan lirik qahramon hayot sinovlari qarshisida kurashuvchi, o’z e’tiqodiga sodiq qoluvchi va komillik sari intiluvchi shaxs sifatida gavdalanadi. Mazkur jihatlar shoir she’riyatining falsafiy-estetik qimmatini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi.

Shuningdek, Shukur Qurbon ramziy obrazlar va poetik detallar tizimidan samarali foydalanish orqali ma’naviy-falsafiy g’oyalarni ta’sirchan badiiy shaklda ifodalashga muvaffaq bo’lgan. Tog’, qushcha, yo’l kabi obrazlar individual poetik timsollar bo’lish bilan birga, umuminsoniy qadriyatlar va ma’naviy yuksalish g’oyalarini ifodalovchi badiiy ramzlarga aylangan.

Demak, Shukur Qurbon she’riyati insonning ma’naviy kamoloti, hayot mazmuni va o’zlikni anglash masalalarini yoritishi bilan nafaqat zamonaviy o’zbek adabiyoti taraqqiyotida, balki yosh avlodning ma’naviy tarbiyasida ham muhim o’rin tutadi. Shoir asarlarining badiiy-falsafiy mohiyatini yanada chuqurroq o’rganish o’zbek she’riyati poetikasining ayrim muhim jihatlarini yoritishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qurbon, Sh. Tanlangan asarlar. – Toshkent: O’zbekiston Milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2018. – 384 b.
2. Karimov, N. XX asr o’zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O’qituvchi, 1999. – 544 b.
3. Qo’shjonov, M. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O’qituvchi, 1978. – 320 b.
4. Umurov, H. Badiiy ijod asoslari. – Toshkent: Sharq, 2001. – 240 b.
5. Yo’ldoshev, Q., Yo’ldoshbekov, V. Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: Kamalak, 2016. – 352 b.
6. Hotamov, N., Sarimsoqov, B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o’zbekcha izohli lug’ati. – Toshkent: O’qituvchi, 1983. – 376 b.
7. Solijonov, Y. Hozirgi o’zbek adabiy jarayoni. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2005. – 284 b.
8. Rasulov, A. Badiiylik – bezavol yangilik. – Toshkent: Sharq, 2007. – 256 b.
9. Mamajonov, S. Hozirgi o’zbek adabiyoti. – Toshkent: O’qituvchi, 2002. – 412 b.
10. Normatov, U. Ijod sehri. – Toshkent: Ma’naviyat, 2007. – 288 b.

